

DRAGULJ KAJKAVSKE JEZIČNE BAŠTINE

Bojana Schubert
U SUTON KAJKAVSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA

Zagreb; Srednja Europa, 2016.

Znanstvena monografija *U suton kajkavskoga književnog jezika, Povijesno-sociolingvistička analiza jezika Ivana Krizmanića* rezultat je višegodišnjih jezikoslovnih promišljanja dr. sc. Bojane Schubert, poslijedoktorandice Zavoda za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Autorica knjigu u kojoj jezičnu varijantnost u prijevodnim djelima Ivana Krizmanića prikazuje u okviru povijesno-političkih, društvenih i (više)jezičnih okolnosti u kojima je autor stvarao, a s obzirom na kajkavsku gramatičku normu njegova vremena, namjenjuje studentima kroatistike, kroatologije i lingvistike, povjesničarima jezika, *kajkavoljupcima* i *kajkavoznalcima*.

Iako je Ivan Krizmanić (1766–1852) bio značajna ličnost sjeverozapadne Hrvatske prve polovice 19. st, do monografije smo se Bojane Schubert s njegovim imenom susretali uglavnom u zgradama i bilješkama unutar kroatističke literature. Autorica svojom analizom želi „rasvijetliti jezični identitet toga autora koji je stvarao u vrijeme velikih društvenih promjena na europskome planu (između Francuske revolucije 1789. i građanskih pokreta 1848. godine), u višejezičnome okruženju (u Banskoj Hrvatskoj koja je u to doba dijelom Habsburške Monarhije) i u vrijeme borbe za uvođenje narodnoga jezika u administraciju i obrazovanje” (str. 2). Naime, Krizmanić je svoja prva

djela napisao njemačkim jezikom. Najveći je dio svoga stvaralaštva na narodnome jeziku Krizmanić napisao u pretpreporodnom razdoblju, „počevši od svoje četrdeset četvrte godine, starom grafijom i kajkavskim književnim jezikom, na nj prevodeći i sa štokavskoga” (str. 5). U razdoblju od 1835. do 1841. godine preuzima Gajevu grafiju, i dalje njegujući književnu kajkavštinu. Napokon, 1842. godine, kada ilirizam postaje i politički program, Krizmanić „u svojoj sedamdeset osmoj godini ponovno mijenja jezični identitet i počinje pisati ilirskom štokavštinom, na nj prevodeći i s kajkavskoga” (str. 5).

Ova se vrijedna monografija sastoji od *Predgovora*, 6 tematskih poglavlja, *Bibliografije*, *Priloga* transkribiranih i transliteriranih tekstova, od kojih je neke otkrila upravo Bojana Schubert, *Popisa slika*, *Popisa tablica*, *Krizmanićeva života među povijesnim faktima*, u kojemu autorica u tabličnom prikazu ističe važne datume iz Krizmanićeva života u kontekstu povijesnih, društvenih, jezičnih i književnih događaja druge polovice 18. i prve polovice 19. st. te *Kazala osobnih imena*.

U prvom poglavlju naslova *Teorijska i metodološka polazišta istraživanja* Schubert iznosi teorijsko-metodološki okvir svoje analize pa pojašnjava temeljne postavke sociolingvistike, društvene povijesti jezika i jezika u dodiru, objašnjava odnos jezika i društva, jezika i moći te jezika

i identiteta. Nadalje, autorica razmatra pojmove dvojezičnosti, višjezičnosti i diglosije, analizira posljedice jezičnoga dodira te promišlja o prevođenju, osobito književnih tekstova. Budući da se u radu bavi kajkavskim književnim jezikom, autorica objašnjava pojmove norma, književni jezik, standardni jezik, kajkavski književni jezik te daje sažet prikaz povijesti kajkavskoga književnog jezika.

Posebno je potpoglavlje posvećeno sociolingvistici, čije se temeljne postavke objašnjavaju u kontekstu Krizmanićeva djelovanja. Pritom se objašnjava odnos povijesne sociolingvistike prema sociolingvistici i povijesnoj lingvistici, ali i prema jeziku pojedinca.

U poglavlju *Opis metodologije i ciljeva istraživanja* autorica sažeto opisuje osnovne ciljeve analize jezika Ivana Krizmanića te metodološki aparat kojim se ti ciljevi namjeravaju postići. Također, prikazuje faze rada na Krizmanićevu jezičnome korpusu. Korpus uključuje Krizmanićeve prijevodne tekstove: 1809. *Palafox generalu Lefebureau* (< njemački); 1820. *Ogenj vu Rimu* (< francuski/njemački); 1827. *Raj zgubljen* (< engleski); 1829. *Osmanščica* (< čakavsko-štokavska koine); 1829. *Vetri*; 1831. *Sveta Rožalija* (< štokavski); 1835. *Zdvojnost* (< njemački); 1836. *Flundra senje zrokujuća* (< engleski); 1841. *Prodečtvo Piuša VI.* (< latinski); 1842. *Hrast kod s. Ladislava na Bistrici*; 1843. *Pogor u Rimu* (< kajkavski/francuski/njemački).

Valja naglasiti da je tekst iz 1809. te onaj iz 1842. godine otkrila upravo Bojana Schubert te ih učinila dostupnim budućim istraživačima.

U trećem poglavlju naslovljenom *Pogled odozgo – povijesno-političke, jezične i društvene okolnosti za života Ivana Krizma-*

nića autorica propituje makrorazinu da bismo bolje razumjeli koje su izvanjezične silnice utjecale na njegov jezični identitet. Pritom Krizmanićev život sagledava unutar četiriju cjelina (*Odrastanje i školovanje u Habsburškoj Monarhiji*; *Boravak u Sv. Križu Začretju*; *Boravak u Mariji Bistrici*; *Život za revolucije i poslije nje*), a njegove biografske podatke povezuje s povijesnim, političkim, kulturnim, društvenim i jezičnim realnostima promatrana vremena. Također, autorica opisuje status i ulogu njemačkoga, latinskoga i kajkavskoga, ali i mađarskoga jezika, premda se Krizmanić, koliko je poznato, njime nije služio.

Važno je napomenuti da je Bojana Schubert svojim istraživanjem revidirala dosada poznate stavove o Krizmanićevu književno-jezičnom radu. Autorica tako Krizmanićevo stvaralaštvo po jeziku dijeli u četiri skupine: njemačka, književnokajkavska (prijevodi s njemačkoga, engleskoga, francuskoga, štokavskoga, latinskoga), latinska i (ilirsko)štokavska, pritom opisujući stvaralaštvo na svakom od jezika. Nadalje, pomiče početak Krizmanićeva pisanja kajkavskim književnim jezikom na 1809. godinu (Dukat granicom drži 1827. godinu, tj. prijevod Miltonova spjeva *Paradise Lost*, dok Jembrih tu granicu pomiče na 1820. godinu kada nastaje Krizmanićev prijevod *Ogenj vu Rimu*). Također, autorica utvrđuje da *Prodečtvo Piuša VI.* iz 1841. nije Krizmanićev posljednji prijevod na nekoji od hrvatskih idioma, kako se dosad smatralo. Naime, na kraju je rukopisne knjižice *Ogenj vu Rimu* iz 1820. godine pronašla dodan tekst manjeg formata pod naslovom *Pogor u Rimu* iz 1843. godine. Osim što naveden tekst vrijeme Krizmanićeva pisanja na hrvatskome jeziku pomiče za dvije godine, označava i promjenu u njego-

vu jezičnu identitetu. On se naime u sedamdeset osmoj godini života odlučio prikloniti ilirskoj jezičnoj koncepciji te svoj kajkavski rukopis *Ogenj vu Rimu* iz 1820. prevodi na štokavski jezik.

Poglavlje *Pogled odozdo – varijabilnost jezika Ivana Krizmanića* tematizira mikro-razinu Krizmanićeva djelovanja, tj. njegovu jezičnu uporabu. Nakon što je transliterirala njegove kajkavske i štokavske tekstove, autorica je od njih napravila elektronički korpus te pritom odabrala grafijske i jezične varijable koje je pomnije analizirala te ih usporedila s oblicima u starim kajkavskim rječnicima i s podatcima do kojih je došao Antun Šojan.

U posljednjem potpoglavlju pogleda odozdo Schubert kontrastivno analizira

jezik kajkavskoga prijevoda *Ogenj vu Rimu* iz 1820. te štokavskoga prijevoda *Pogora u Rimu* iz 1843. godine. Štokavski je prijevod uspoređen i s jezikom koji opisuje Vjekoslav Babukić u *Osnovi slovnice slavjanske narječja ilirskoga* iz 1836. godine. Cilj je toga dijela analize bio prikazati s kakvim se problemima susreće kajkavac koji sredinom 19. stoljeća prelazi na štokavštinu.

Monografija Bojane Schubert nadilazi filološku analizu jezika Ivana Krizmanića. Autorica je vrlo uspješno rekonstruirala politički, povijesni, kulturni, društveni i višejezični kontekst u kojem stvara Ivan Krizmanić te tako pokazala prestiž kajkavskoga književnoga jezika, ali i književno-kajkavsku jezičnu smrt na primjeru jednog od posljednjih korisnika toga jezika.

Borana Morić-Mohorovičić